

بررسی تاثیر آموزش متون دینی بر اساس هویت اسلامی-ایرانی بر ابعاد هویت کودکان

پیش دبستانی

سمانه کشمیری

کارشناس آموزش ابتدائی شهرستان زرنديه
آدرس پست الکترونیک نویسنده: (kesshmiri58@gmail.com)

کبری راستگو

معاون آموزشی دبستان توحید شهرستان زرنديه
آدرس پست الکترونیک نویسنده (kobra.rastgoo@yahoo.com)

چکیده

پرورش انسان های دارای هویت مستقل از وظایف اصلی هر نظام آموزشی است. با توجه به اینکه سنین اولیه ورود به مدرسه از حساس ترین دوران رشد و تثبیت در تشکیل شخصیت و هویت محسوب می گردد و با انواع آشفتگی های روحی روانی همراه است، برای نجات کودکان از این آشفتگی و تبدیل آنها به وحدت شخصیت در آینده، نیاز به تدوین برنامه های آموزشی و درسی مناسب است. هدف از این تحقیق، بررسی تاثیر آموزش متون دینی بر اساس هویت اسلامی-ایرانی بر ابعاد هویت کودکان پیش دبستانی بود. این پژوهش یک مطالعه نیمه تجربی است. جامعه آماری این پژوهش را دانش آموزان دختر پیش دبستانی شهر کرج که در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۶ مشغول به تحصیل بوده به تعداد ۱۸۳۵۴ تشکیل دادند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوهن محاسبه شد. از میان جامعه آماری دو گروه ۲۵ نفری به صورت تصادفی ساده برای قرار گرفتن در دو گروه کنترل و آزمایش انتخاب شدند. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات و پردازش داده های تحقیق از نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده شد. نتایج نشان داد آموزش متون دینی بر اساس هویت اسلامی-ایرانی بر ابعاد هویت کودکان پیش دبستانی تاثیرگذار است.

واژگان کلیدی: هویت کودک، هویت اسلامی، آموزش و پرورش

مقدمه

انسانها به طور کلی دارای طبع فردی و جمعی هستند که این دو عامل تعیین کننده رفتار و عملکرد فرد است که از آن به هویت تعبیر شده است (کوستافونت و ترموساباسلز^۱، ۲۰۰۸). مفهوم هویت اساسا به درک و فهم افراد از خودشان به عنوان یک وجود مشخص و متمایز اشاره دارد (کوت^۲، ۲۰۰۸). طبق اندیشه استرایکر، هویت پاسخی است که فرد به سوال من کیستم؟ می دهد (استرایکر و سرپ^۳، ۱۹۸۲). هویت در روانشناسی شناختی به توانایی خود انعکاس و آگاهی از خود اشاره دارد. به عبارت دیگر، هویت در این حوزه به تصور از خود یعنی نگاه شخص به خود یا مدل ذهنی شخص از خود مرتبط می شود. امروزه مطالعه هویت فردی و اجتماعی کودکان در روانشناسی مدرن مورد توجه است، به این دلیل که تا چندی پیش مسئله هویت تنها پس از نوجوانی مورد مطالعه قرار می گرفت (برسوکوا و بالابانوا^۴، ۲۰۱۳؛ موسگواویا^۵، ۲۰۱۱).

پژوهشگران و محققین برتر در رشته روانشناسی در طول سالیان متوالی سعی بر این داشته اند که مطالعات گسترده ای بر روی انواع هویت کودکان و زیر مجموعه های پژوهشی آن داشته باشند. چندین مطالعه جامع در مورد هویت اجتماعی و فردی وجود دارد (برسوکوا و بالابانوا، ۲۰۱۳). مساله هویت به ویژه در سن دبستان، هنگام ثبت نام در مدارس که یک کودک فرصت های جدیدی برای توسعه شخصیت، درک خود و روابط اجتماعی پیدا می کند، حائز اهمیت است (موسگواویا، ۲۰۱۱). به جرئت می توان گفت که پرداختن به موضوع انواع هویت کودکان یکی از اساسی ترین مسائلی است که می توان در روانشناسی به آن پرداخت و همچنین در این رابطه مسئله مهمی که جای بحث دارد مسئله هویت اسلامی - ایرانی است. پرداختن به این موضوع می تواند راهبرد های آموزشی غیر قابل وصفی را در اختیار پژوهشگران قرار دهد (رضایی، ۱۳۹۵).

هویت پویا و متحول است و هیچ گاه مفهومی ثابت نداشته است. یکی از مهمترین مسائل پیرامون انواع هویت کودکان مسئله هویت اسلامی - ایرانی است که از عناصر ایجاد کننده همگنی و همبستگی اجتماعی در سطح جوامع است که طی فرایندی با ایجاد تعلق خاطر به دین و مذهب در بین افراد جامعه، نقش بسیار مهمی در ایجاد و شکل گیری سایر هویتها مخصوصا هویت جمعی دارد (سیمی، ۱۳۹۷). یکی از مولفه های تقویت هویت در فرد و جامعه، آموزش و پرورش یا تعلیم و تربیت است، به ویژه در جهان امروز که جوامع و ملت ها دیگر نمی توانند همچون گذشته به گونه ای سنتی و طبیعی، یا هرطور که خودشان می خواهند زندگی کنند، اهمیت مقوله تعلیم و تربیت دوچندان شده است. در صورتی که کوتاهی در انتقال مفاهیم و باورهای دینی به نسل کودکان و نوجوانان صورت گیرد در آینده جوانان متعهد و مذهبی کمتر شده و نسل آینده ای بدون تعصب و بینش صحیح نسبت به فرهنگ اسلامی خواهیم داشت.

تجربه نشان داده است که یافتن راه حل های پایدار برای مشکلات عظیم اقتصادی مستلزم تعریف و ارائه الگو و مدل توسعه ملی سازگار با فرهنگ، تاریخ و خصوصیات نهادی در هویت هر ملت است. این مهم بدون انجام پژوهش های گسترده و مبتنی بر اصول علمی دست نیافتنی است (معینی فر، ۱۳۹۱). نقش پژوهش در توسعه همه جانبه پایدار چنان برجسته و انکار ناپذیر

¹ Costa-font, Joan & Tremosa-Balcells

² Cote

³ Stryker, Serpe

⁴ Barsukova & Balabanova

⁵ Mozgovaya

است که می توان آن را بدون تردید نیروی محرک توسعه در همه حوزه ها اعم از فرهنگ، اقتصاد، سیاست و جامعه دانست اما علی رغم اعتراف و اذعان نسبت به اهمیت مقوله پژوهش این حوزه با دشواری های ساختاری و عملکردی فراوانی مواجه است.

نظریه پردازان روانشناسی از جمله کسانی هستند که در زمینه هویت تحقیقات زیادی انجام داده اند. در این میان، یکی از کسانی که بیش از همه به بحث و بررسی در این زمینه پرداخته، اریکسون می باشد. اریکسون، مدلی از چرخه زندگی را توصیف نمود که هشت مرحله دارد. از کودکی تا بزرگسالی و پیری ادامه می یابد. این مراحل، هر یک دارای جنبه های منفی و مثبت و بحران های هیجانی خاصی هستند و تحت تاثیر تعامل بیولوژی، فرهنگ و جامعه شخص است. هر مرحله دو پیامد ممکن دارد، یکی مثبت یا سالم و دیگری منفی و یا ناسالم، تحت شرایط ایده آل، وقتی شخص به سطح عملکرد بالاتر در انتهای مثبت مرحله رشد می رسد، این بحران ها حل می شود. پنجمین مرحله از رشد شخصیت انسان که از سن ۱۱ سالگی تا آخر نوجوانی را شامل می گردد، مرحله هویت یابی در مقابل سردرگمی نقش می باشد (کاپلان سادوک، ترجمه پورافکاری، ۱۳۷۹). به اعتقاد ماریسا، هویت، سازمانی درونی، خود جوش و پویاست که از سائق ها، توانایی ها، باورها و تجارب گذشته فرد نشأت می گیرد (احدی و جمهری، ۱۳۸۰).

یکی از بهترین روش های پژوهش پیرامون انواع هویت کودکان، استفاده از نظرات پژوهشگران موفق است. با توجه به اینکه مسائل مربوط به انواع هویت کودکان ابعاد و جنبه های مختلفی را در برمی گیرد، لذا ارائه ی اطلاعات جامع از فاکتورهای تحقیقاتی مربوط به آن دشوار است. تاکنون در جامعه ما درباره ی مسئله هویت کودکان پیش دبستانی بررسی چندانی صورت نگرفته است فقدان ابزار مناسب برای ارزیابی پژوهش های صورت گرفته و استفاده از آن در فعالیت های آموزشی، کنفرانس ها و فراخوان های علمی و آموزشی به شدت به چشم می خورد.

اگرچه عمده تحقیقات انجام یافته ی مرتبط، به چگونگی رابطه هویت و مذهب در این مقوله پرداخته اند، اما مطالعات محدودی به بررسی متغیرهای همبسته با آن اختصاص یافته اند که اساس ارائه ی یک رویکرد پیشگیرانه و مداخله ای مؤثر است، به ویژه آنکه شکل پژوهشگری در رابطه با انواع هویت کودکان و ماهیت آن در سال های اخیر تغییر یافته است. اکثر محققان توافق دارند که مبحث هویت کودکان و رابطه آن با هویت اسلامی- ایرانی از مهمترین مسائل مورد انتظار در جامعه پژوهشی است (جاودان، ۱۳۹۴).

سیمی (۱۳۹۷) در پژوهش خود به " بررسی رابطه بین سبک زندگی اسلامی و باورهای مذهبی با سبک های هویت در نوجوانان مقطع سوم راهنمایی مناطق چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز " پرداخت. نتایج نشان داد که بین سبک زندگی و باورهای مذهبی با سبک هویت رابطه معناداری وجود دارد. همچنین بین سبک های هویت (اطلاعاتی، هنجاری، سردرگم اجتنابی) با مولفه های سبک زندگی (تغذیه، ورزش، مسئولیت پذیری در مورد سلامت، مدیریت استرس، حمایت بین فردی، خودشکوفایی) رابطه معناداری وجود دارد. بین باورهای مذهبی با مولفه های سبک های هویت (اطلاعاتی، هنجاری، سردرگم اجتنابی) رابطه معناداری وجود دارد.

صادقی (۱۳۹۶) در مطالعه خود به بررسی " تاثیر آموزش مولفه های فرهنگ قرآنی و هویت اسلامی بر باورهای دینی دانش آموزان دختر " پرداخت. نتایج نشان داد که آموزش مولفه های فرهنگ قرآنی بر ایجاد هویت دینی، عمل به باورهای دینی و نگرش اسلامی دانش آموزان گروه آزمایش اثرگذار بوده است. همچنین وجود رابطه معنادار بین متغیر های پژوهش (هویت

دینی، عمل به باورهای دینی و نگرش اسلامی دانش آموزان (پذیرفته شد. بین سن و هویت دینی رابطه مستقیم و معنی دار مشاهده شد در حالی که بین سن و باور و نگرش مذهبی رابطهای معنادار مشاهده نشد.

گل محمدی (۱۳۹۵) در پژوهش خود به بررسی "هویت‌سازی دولت‌پسندانه هویت اسلامی در داستان‌های «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان»" پرداخت. تحلیل محتوای ۲۸۵ داستان که «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» در طول ۳۰ سال (از ۱۳۵۹ تا ۱۳۸۹) برای نوجوانان منتشر کرده نشان می‌دهد که حدود ۲۱ درصد از آن داستان‌ها را می‌توان مصداق هویت‌سازی دولت‌پسندانه دانست زیرا در همه آنها، انواع خوبی‌ها به شخصیت‌های مسلمان داستان نسبت داده شده است. به بیان دقیق‌تر، در عنوان، تصویر روی جلد و یا چکیده ۶۱ تا از آن داستان‌ها، نشانه‌های خوبی با نشانه‌های مسلمانی هم‌نشین شده‌اند تا ارزیابی و احساس مثبت خوانندگان داستان نسبت به مسلمان و مسلمانی را سبب شود که نمود هویت‌سازی دولت‌پسندانه است.

قارونی قارنه و صمصام شریعت (۱۳۹۵) در مطالعه خود به بررسی "مدل آسیب پذیری روانی_ رفتاری کودکان فاقد هویت (اتباع) ۷ تا ۱۴ سال شهر اصفهان" پرداختند. نتایج نشان داد بالاترین رتبه‌ها به ترتیب، مشکلات توجه، رفتار پرخاشگرانه و اضطراب/ افسردگی بوده است. بنابراین این مشکلات مهمترین موضوعات مورد توجه در این گروه از کودکان می‌باشد که باید در آموزش آنها مورد نظر معلمان و مشاوران قرار بگیرد.

شهرابی فراهانی (۱۳۹۵) در مطالعه خود به "بررسی رابطه فرزندپروری اسلامی بر مسیولیت پذیری، و سبک پردازش هویت کودکان ۹ تا ۱۲ سال" پرداختند. نتایج تحلیل واریانس نشان داد، ۳۴٪ درصد از واریانس سبک هنجاری توسط متغیرهای شیوه فرزند پروری اسلامی قابل پیش بینی است. نتایج تحلیل واریانس نشان داد، ۳۱٪ درصد از واریانس سبک سردرگم-اجتنابی توسط متغیرهای شیوه فرزند پروری اسلامی تبیین می‌شود. در مورد پیش بینی مسیولیت پذیری از روی متغیرهای شیوه فرزند پروری اسلامی، نتایج نشان داد، ۶۲٪ درصد از واریانس مسیولیت پذیری اجتماعی، و ۱٪ درصد از واریانس مسیولیت پذیری فردی وسط متغیرهای شیوه فرزند پروری اسلامی تبیین می‌شود.

جاودان (۱۳۹۴) در مطالعه خود به "تعالی بخشی به جامعه ایرانی با تأکید بر ارزش‌های هویتی و شخصیت فکری کودکان" پرداختند. یافته‌ها نشان داد که یکی از مهم‌ترین راه‌ها جهت پرورش انسان‌های نیک اندیش، فراهم کردن بسترفکر و نظام آموزشی مبتنی بر باورها و اعتقادات جهت آگاهی فرد از استعدادها، توانایی‌ها و شناخت ویژگی‌های شخصیتی و ذهنی خود از آغا کودکی در قالب بازی‌های کودکانه، ایفای نقش، سرگرمی، کاردستی، بازی‌های گروهی، نقاشی، میزگرد، کارگاه، قصه‌گویی، تربیت و پرورش قوای ذهنی و بدنی و تقویت ارتباط جمعی می‌باشد.

مهنا، خوشخویی و سعیدی پور (۱۳۹۵) در مطالعه خود با عنوان "بررسی راهکارهای تقویت هویت دینی در برنامه درسی دوره ابتدایی از دیدگاه آموزگاران و مدیران مدارس ابتدایی شهرستان لالچین" نشان داد که یکی از راه‌های تقویت هویت دینی در دانش آموزان دوره ابتدایی، آموزش عینی و ملموس مولفه‌های هویت دینی به این گروه سنی از فراگیران می‌باشد. به همین رو لازم است نهاد تربیتی، شرایطی را اتخاذ نماید که دانش آموزان با این مولفه‌ها آشنا شده و در جهت شکل‌گیری هویت دینی در آنها، ساز و کارهای آموزش عینی مولفه‌های هویت دینی را برای دانش آموزان طراحی و تقویت کند.

معینی فر (۱۳۹۱) در مطالعه خود با عنوان "بررسی حق کودک بر هویت در اسلام و اسناد بین المللی" بیان نمود که بسیاری از کشورها با این که به کنوانسیون حقوق کودک پیوسته‌اند، چندان به حق کودک بر هویت توجه ندارند. به نظر می‌رسد که نارسایی در قوانین همین کشورها سبب شده است که چنین حقی برای کودک در کنوانسیون فرض شود. حال آیا مسأله هویت می‌تواند به عنوان حق برای کودکان مطرح شود یا آن که بستر نادرست قوانین هدایت‌کننده جوامع غربی از جمله قانونی شمردن روابط آزاد جنسی، تولد ناشناس و رازداری در اهدای گامت و جنین باعث شناسایی این حق شده است. به نظر نگارنده، قوانین اسلامی با توجه به نسب و حرمت زنا مانع از گم شدن هویت کودک و در نتیجه شناسایی این حق برای حفظ منافع کودک می‌شود و در نتیجه نیازی به طرح حق هویت اصالتاً ندارد؛ در حالی که اسناد غربی، آن را مطرح می‌کنند، اما بدان پایبند نمی‌مانند.

سانچز^۶ (۲۰۰۹) رابطه بین نگرش‌های هویت قومی، جهت‌گیری مذهبی و حالات هویت را در دانشجویان سیاه پوست مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که نگرش‌های هویت قومی پیش‌بینی جهت‌گیری مذهبی هستند. همچنین بین هویت قومی و جهت‌گیری مذهبی با حالات هویت همبستگی معنی‌داری وجود داشت.

هانسبرگر و پرت^۷ (۲۰۰۸) پژوهشی با عنوان شکل‌گیری هویت نوجوان، کشف مذهب و تعهد انجام دادند. نتایج نشان داد که افراد دارای هویت پراکنده دچار تردیدهای دینی، عدم تعهد دینی و مخالف با آموزش مذهبی بودند. یافته‌ها نشان داد که حالت هویت پیشرفته با سازگاری شخص سالم همبستگی مثبت داشت و بین هویت پراکنده با سازگاری شخص سالم همبستگی منفی مشاهده شد.

شرمن^۸ (۲۰۰۷) به بررسی رابطه جهت‌گیری دینی در شکل‌گیری هویت در دختران نوجوان پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که دختران ارتدوکس دارای جهت‌گیری درونی مذهبی بودند و در هویت دینی نیز نمره بالاتری کسب کردند. همچنین نوجوانان دارای هویت پیشرفته، جهت‌گیری درونی مذهبی داشتند.

در رابطه با موضوع حاضر نیز که بحث پیرامون مسئله هویت کودکان پیش‌دبستانی است جامعه پژوهشی از این امر مستثنی نیست و باید به طور قابل قبولی مسئله هویت اسلامی-ایرانی و مسائل مرتبط با انواع هویت کودکان را بسط و گسترش داد. به همین منظور پژوهش حاضر درصدد بررسی تاثیر آموزش متون دینی بر اساس هویت اسلامی-ایرانی بر ابعاد هویت کودکان پیش‌دبستانی می‌باشد. در پژوهش حاضر آموزش متون دینی بر اساس هویت اسلامی-ایرانی به عنوان متغیر مستقل، ابعاد هویت کودکان پیش‌دبستانی نیز به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است.

فرضیه این پژوهش عبارتست از:

آموزش متون دینی بر اساس هویت اسلامی-ایرانی بر ابعاد هویت کودکان پیش‌دبستانی تاثیرگذار است.

⁶ Sanchez

⁷ Hunsberger & Pratt

⁸ Sherman

روش تحقیق

این پژوهش یک مطالعه نیمه تجربی است. جامعه آماری این پژوهش را دانش آموزان دختر پیش دبستانی شهر کرج که در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ مشغول به تحصیل بوده به تعداد ۱۸۳۵۴ تشکیل دادند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوهن محاسبه شد. از میان جامعه آماری دو گروه ۲۵ نفری به صورت تصادفی ساده برای قرار گرفتن در دو گروه کنترل و آزمایش انتخاب شدند. روش جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شد. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه ابعاد هویت چیک (۱۹۸۹) و برنامه آموزش مداخله‌ای است. برنامه مداخله‌ای در پژوهش حاضر کوشید تا متون دینی بر اساس هویت اسلامی-ایرانی را به کودکان پیش دبستانی حاضر در دوره آموزش دهد و تأثیر آن را بر ابعاد هویت آنان ارزیابی کند. برای این منظور، برنامه آموزش متون دینی با توجه به پیشینه پژوهشی و با نظر و تأیید تعدادی از متخصصان و استادان روانشناسی، برای ۶ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای طراحی، تهیه و اجرا شد.

هدف‌های برنامه آموزشی همان مفاهیم اعتقادی دین اسلام است؛ زیرا مفاهیم اعتقادی بنابر عقیده تشیع عبارت است از توحید، عدل، معاد، نبوت و امامت در حقیقت، پایه و اساس معارف اسلامی را تشکیل می‌دهند.

پرسش‌نامه ابعاد هویت چیک:

گرایش‌های هویتی به مفهومی اشاره دارد که افراد هنگامی که خودشان را معرفی می‌کنند، هویت و مشخصه‌های مختلفی را به خودشان نسبت می‌دهند (چیک، ۱۹۸۹). تهیه پرسشنامه جنبه‌های هویت، با انتخاب موادی از فهرست ویژگی‌های هویت سمپسون (۱۹۷۸) که برای نشان دادن حیطه‌های هویت شخصی و اجتماعی جمع‌آوری شده بود، آغاز شد (چیک و بریگز، ۱۹۸۱-۱۹۸۲). سپس برخی از ماده‌ها بازنویسی شده و برخی دیگر حذف شدند و برای اصلاح پایایی و اعتبار محتوای پرسشنامه ماده‌های جدید تهیه شد (چیک، ۱۹۸۱؛ چیک و هوگان، ۱۹۸۱).

از اجرای پرسشنامه در چهار کشور آمریکا، استرالیا، مکزیک و فیلیپین توسط چیک و تراپ (۱۹۹۷) ضریب آلفای زیرمقیاس هویت شخصی در دامنه ۰/۸۰ تا ۰/۸۳ زیرمقیاس هویت ارتباطی ۰/۸۲ تا ۰/۹۱ زیرمقیاس هویت اجتماعی ۰/۸۰ تا ۰/۸۲ و هویت جمعی ۰/۶۷ تا ۰/۷۷ به دست آمده که بیانگر همسانی درونی مطلوب این آزمون است. همچنین نتایج مطالعه بیانگر اعتبار سازه مناسب این پرسشنامه است.

در این پژوهش برای بررسی روایی پرسشنامه از روش اعتبار محتوا و جهت بررسی پایایی، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد و به تأیید رسید. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات و پردازش داده‌های تحقیق از نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده شد. با استفاده از آمار توصیفی که شامل شاخص مرکزی (میانگین) و شاخص‌های-پراکندگی (واریانس، انحراف معیار) و همچنین نمودار و جداول به توصیف داده‌های پژوهش پرداخته و در آماراستنباطی برای بررسی فرضیه‌های پژوهش از روش آماری آزمون تحلیل واریانس چند متغیری (مانوا) و آزمون t وابسته استفاده شد.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

در این قسمت، میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش ذکر گردیده است.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار دو گروه آزمایش و کنترل در ابعاد هویت کودکان

متغیرها	گروه کنترل		گروه آزمایش	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
هویت شخصی	۲۹/۳۴	۱/۹۳	۳۰/۵۴	۲/۳۵
هویت ارتباطی	۷۶/۵۱	۴/۶۱	۶۸/۰۸	۴/۷۱
هویت اجتماعی	۱۵/۶۹	۱/۱۴	۱۵/۰۸	۱/۲۲
هویت جمعی	۵۶/۲۳	۳/۳۴	۵۲/۰۹	۲/۴۵

طبق نتایج جدول ۱، میانگین نمره کل متغیرهای هویت شخصی، هویت ارتباطی، هویت اجتماعی، هویت جمعی بین گروه های آزمایش و کنترل با هم متفاوت است.

یافته های استنباطی پژوهش

بررسی پیش فرض نرمال بودن توزیع متغیرها

در پژوهش حاضر برای بررسی مفروضه ی نرمال بودن داده ها، میزان چولگی و کشیدگی داده ها و آزمون شاپیرو-ویلک مورد بررسی قرار گرفت. محدوده قابل قبول مقدار شاخصهای چولگی و کشیدگی متغیرها برای پذیرش پیشفرض نرمال بودن توزیع دامنه ی +۱ تا -۱ می باشد.

جدول ۲. نتایج بررسی پیشفرض نرمال بودن توزیع متغیرها بر اساس شاخصهای چولگی و کشیدگی

متغیر	آزمایش		کنترل	
	چولگی	کشیدگی	چولگی	کشیدگی
هویت شخصی	۰/۴۷۸	-۰/۴۴۲	۰/۱۵۲	-۰/۳۷۷
هویت ارتباطی	۰/۸۲۳	۰/۴۷۵	۰/۰۶۹	-۰/۲۱۳
هویت اجتماعی	۰/۱۴۰	-۰/۸۷۷	۰/۱۱۷	۰/۰۰۶
هویت جمعی	۰/۶۷۸	۰/۳۴۵	۰/۰۹۸	-۰/۲۵۷

با در نظر داشتن این موضوع که مقدار شاخصهای چولگی و کشیدگی هر یک از متغیرهای هویت شخصی، هویت ارتباطی، هویت اجتماعی، هویت جمعی در دامنه‌ی قابل قبول +1 تا -1 قرار دارد. می توان نتیجه گرفت که متغیرهای مورد نظر دارای توزیعی نزدیک به توزیع نرمال است و می توان آزمون پارامتریک تحلیل واریانس چندمتغیره را انجام داد.

جدول ۳. نتایج آزمون شاپیرو - ویلک برای بررسی مفروضه نرمال بودن داده ها

متغیر	آزمایش			کنترل		
	آماره	درجه آزادی	سطح معناداری	آماره	درجه آزادی	سطح معناداری
هویت شخصی	۰/۹۲۶	۱۰۰	۰/۰۵۸	۰/۹۴۸	۱۰۰	۰/۰۹۷
هویت ارتباطی	۰/۹۳۶	۱۰۰	۰/۰۶۲	۰/۹۵۱	۱۰۰	۰/۱۷۰
هویت اجتماعی	۰/۹۶۵	۱۰۰	۰/۱۴۸	۰/۹۸۳	۱۰۰	۰/۲۰۳
هویت جمعی	۰/۹۵۷	۱۰۰	۰/۰۹۸	۰/۹۲۳	۱۰۰	۰/۱۰۹

با توجه به نتایج جدول ۳ که طبق آن آماره‌ی شاپیرو- ویلک در مورد هیچکدام از متغیرها معنادار نشده است، بنابراین مفروضه‌ی نرمال بودن در مورد تمامی متغیرها برقرار است.

۲-۲-۴- آزمون فرضیه‌ی کلی پژوهش

در این قسمت نتایج آزمون فرضیه‌ی مربوط به مقایسه‌ی نمره کل ابعاد هویت بین دو گروه آزمایش و کنترل ذکر شده است. فرضیه‌ی کلی: آموزش متون دینی بر اساس هویت اسلامی-ایرانی بر ابعاد هویت کودکان پیش دبستانی تاثیرگذار است

جدول ۴. آزمون لوین جهت بررسی مفروضه همگنی واریانس نمره کل ابعاد هویت در میان گروه ها

متغیر	F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معنی داری
آموزش متون دینی بر اساس هویت اسلامی-ایرانی	۲/۲۱۱	۱	۱۹۸	۰/۱۳۹

جهت بررسی مفروضه‌ی همگنی واریانس‌ها، آزمون لوین انجام شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است طبق این نتایج، مفروضه‌ی همگنی واریانس گروه‌ها در مورد هر چهار متغیر هویت شخصی، هویت ارتباطی، هویت اجتماعی و هویت جمعی رعایت شده است. بنابراین، می‌توان تحلیل واریانس چندمتغیری را ادامه داد.

جدول ۵. نتایج آزمون همگنی ماتریسهای واریانس - کواریانس گروهها بر اساس نمره کل ابعاد هویت کودکان

M باکس	F	df ۱	df ۲	سطح معنیداری
۷/۲۲۶	۱/۱۸۵	۶	۲۸۴۰۴۴/۰۷۵	۰/۳۱۱

بر اساس جدول ۵، نتایج آزمون امباکس معنادار نشده است ($M=7/226$ باکس، $F=1/185$ ، $P>0/05$). بنابراین، همگنی ماتریسهای واریانس - کواریانس گروه‌ها رعایت شده است و ادامه‌ی تحلیل واریانس چندمتغیری بلامانع است.

جدول ۶. نتایج آزمون شاخصهای اعتباری تحلیل واریانس چندمتغیری بر اساس نمره کل ابعاد هویت کودکان

اثر	ارزش	F	سطح معنی داری
اثر پیلایی	۰/۵۱۳	۶۸/۷۳۶	۰/۰۰۱
لامبدای ویلکز	۰/۴۸۷	۶۸/۷۳۶	۰/۰۰۱
اثر هاتلینگ	۱/۰۵۲	۶۸/۷۳۶	۰/۰۰۱
بزرگترین ریشه روی	۱/۰۵۲	۶۸/۷۳۶	۰/۰۰۱

نتایج آزمون شاخصهای اعتباری تحلیل واریانس نشان داد که آزمون لامبدای ویلکز معنادار شد ($F=68/736$ ، $P<0/001$). بنابراین، گروه‌های مورد مطالعه حداقل از نظر یکی از متغیرهای هویت شخصی، هویت ارتباطی، هویت اجتماعی، هویت جمعی دارای تفاوت معنادار با یکدیگرند.

جدول ۷. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری مقایسه گروههای آزمایش و کنترل بر اساس نمره کل ابعاد هویت کودکان

منبع	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معنی داری	ضریب اتا
گروه	هویت شخصی	۷۲/۰۰۰	۱	۷۲/۰۰۰	۱۵/۴۷۴	۰/۰۰۱	۰/۰۷۲
	هویت ارتباطی	۳۵۵۳/۲۴۵	۱	۳۵۵۳/۲۴۵	۱۶۳/۴۴۹	۰/۰۰۱	۰/۴۵۲
	هویت اجتماعی	۱۸/۶۰۵	۱	۱۸/۶۰۵	۱۳/۳۱۱	۰/۰۰۱	۰/۰۶۳
	هویت جمعی	۸۹/۰۶۷	۱	۸۹/۰۶۷	۱۷/۶۷۸	۰/۰۰۱	۰/۰۵۴
خطا	هویت شخصی	۹۲۱/۲۸۰	۱۹۸	۴/۶۵۳			
	هویت ارتباطی	۴۳۰۴/۳۵۰	۱۹۸	۲۱/۷۳۹			

	۱/۳۹۸	۱۹۸	۲۷۶/۷۵۰	هویت اجتماعی
	۳/۵۶۷	۱۹۸	۳۸۹/۶۷۰	هویت جمعی

آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری برای مقایسه ی گروه های آزمایش و کنترل از نظر نمره کل هویت شخصی، هویت ارتباطی، هویت اجتماعی، هویت جمعی کودکان پیش دبستانی اجرا شد که بر اساس نتایج به دست آمده، نمره کل هر چهار متغیر هویت شخصی، هویت ارتباطی، هویت اجتماعی، هویت جمعی در میان دو گروه آزمایش و کنترل دارای تفاوت معنادار است ($P < 0/001$). در واقع، همچنان که در نتایج جدول ۹ مشاهده می گردد هر یک از متغیرهای هویت شخصی (۷/۲ درصد)، هویت ارتباطی (۴۵/۲ درصد)، هویت اجتماعی (۶/۳ درصد) و هویت جمعی (۵/۴ درصد) تبیین کننده ی بخشی از واریانس این تفاوت است. این یافته نشان داد که فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه «آموزش متون دینی بر اساس هویت اسلامی-ایرانی بر ابعاد هویت کودکان پیش دبستانی تاثیرگذار است»، مورد تایید قرار گرفت.

بحث و نتیجه گیری

به طور کلی اعتقادات دینی از جنبه های مختلفی بر شخصیت کودک و نوجوان تاثیر می گذارد. از یک سو، دین همان منزلت و شانی را که برای بزرگسالان در نظر می گیرد، برای کودکان نیز قائل می شود، زیرا دوره پیش دبستانی دوره شروع آشنایی با آداب و شعائر دینی است. از سوی دیگر روشن ساختن مسیر آینده زندگی و یافتن پاسخ مناسب برای هدف زندگی، فرد را در مسیر کسب هویت یاری می کند. آموزش های دینی و مبانی اعتقادی به کودک و نوجوان کمک می کند که هدف و فلسفه زندگی را خوب تبیین نموده و فرد دچار سردرگمی، سرگردانی و احساس پوچی در زندگی نشود. از این رو پژوهش حاضر به منظور بررسی تاثیر آموزش متون دینی بر اساس هویت اسلامی-ایرانی بر ابعاد هویت کودکان پیش دبستانی انجام شد.

یافته های پژوهش نشان داد که آموزش متون دینی در گروه آزمایش، معنادار است و آموزش متون دینی بر اساس هویت اسلامی-ایرانی بر ابعاد هویت کودکان پیش دبستانی موثر می باشد. به بیان دیگر، سطح ابعاد هویت کودکان پیش دبستانی در مقایسه با پیش از آموزش، افزایش قابل ملاحظه ای داشت. برای این منظور، نمرات کل ابعاد هویت که از پرسشنامه ابعاد هویت چیک به دست آمده است، در دو گروه آزمایشی و کنترل، پیش و پس از آموزش، مقایسه شد. تحلیل واریانس بررسی تاثیر گروه با اندازه گیرهای مکرر، تفاوت معنادار در دو گروه را نشان می دهد. همچنین تکرار آزمون نیز معنادار بود و از تفاوت معنادار پیش آزمون و پس آزمون، حکایت داشت. دلیل احتمالی برای ارتقای میزان ابعاد هویت آزمودنیها، اکتساب و به کارگیری آموزه های دینی است که به عنوان پایه و مبنایی به شمار خواهد رفت که ارتباط های میانفردی بر اساس آن ساخته خواهد شد.

به طور کلی در مراحل مختلف آموزش و پرورش، دوره ابتدایی و پیش دبستانی نقش اساسی و بنیادی در تربیت افراد دارد. کودکان در این سنین ویژگی هایی دارند که آنها را از افراد دیگر سنین متمایز می سازد. حافظه نیرومند، علاقه وافر به یادگیری، کنجکاوی جهت دار و هدفمند، الگوبرداری و تقلید از دیگران و تمایل زیاد با ارتباط با دیگر کودکان و همسالان از جمله ویژگی های کودکان در این دوران است. از طرفی تربیت دینی صحیح در طول این دوره به عنوان یکی از مهمترین عوامل جلوگیری از ناهنجاری های رفتاری و رشد اندیشه ی دینی و تقویت باورهای اعتقادی در فرد است. هویت دینی به دلیل ماهیت و محتوایی که دارد تقریباً مهمترین بعد هویت است که نقش بسیار تعیین کننده ای در هویت یابی افراد در یک جامعه بازی می کند. می توان ادعا داشت تقویت این بعد از هویت موجب دوام و قوام سایر ابعاد آن می شود و از سوی دیگر، چالش

در این حوزه می تواند زمینه ساز بحران در سایر ابعاد هویت شود. یافته های پژوهش حاضر با نتایج محققانی همچون سیمی (۱۳۹۷)، صادقی (۱۳۹۶)، مهنّا، خوشخویی و سعیدی پور (۱۳۹۵)، هانسبرگر و پرت (۲۰۰۸) و شرمّن (۲۰۰۷) دارای همسویی می باشد.

یکی از نزدیک ترین عناصر پیرامون پژوهش در رابطه با مسئله انواع هویت کودکان، تعلیم و تربیت است. زیرا از یک سو تحقیق و آموزش و پرورش هر دو از عناصر درون زا بوده و از سوی دیگر پدیدآورندگان تحقیق، انسان ها و دانشمندان هر جامعه هستند. حتی جنبه آموزشی و پرورشی تحقیق و تاثیر آن ها را نیز نمی توان به راحتی از یکدیگر جدا کرد. زیرا جنبه پرورش در تحقیق، آن را هدفمند و معنی دار می سازد.

با توجه به اهمیت این موضوع به مدیران، معلمان و همه مسئولان مراکز پیش دبستانی پیشنهاد می شود که آگاهانه به تلاشی هماهنگ در جهت تعمیق هویت دینی دانش آموزان اقدام نمایند و موضوعات دینی باید به گونه ای برای دانش آموزان ارائه شود که آنها احساس کنند، امور مذهبی قابل پیاده شدن در زندگی است و تنها از طریق موعظه بدان پرداخته نشود و عقاید و آراء دینی به صورت هماهنگ و هدفدار در قالب داستان سرایی و بازی به آنان عرضه شود.

منابع

- سیمی، ستاره. (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین سبک زندگی اسلامی و باورهای مذهبی با سبک های هویت در نوجوانان مقطع سوم راهنمایی مناطق چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز، سومین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی و مطالعات اجتماعی ایران، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی.
- صادقی، مجید. (۱۳۹۶). تاثیر آموزش مولفه های فرهنگ قرآنی و هویت اسلامی بر باورهای دینی دانش آموزان دختر، نخستین همایش پژوهش در روانشناسی و علوم رفتاری ایران، تهران، شرکت توسعه دانش فرزنانگان.
- قارونی قارنه، مهرانگیز و صمصام شریعت، سیدمحمدرضا. (۱۳۹۵). مدل آسیب پذیری روانی_ رفتاری کودکان فاقد هویت (اتباع) ۷ تا ۱۴ سال شهر اصفهان، سومین کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم، شیراز، با همکاری مشترک دانشگاه علمی کاربردی آذین شوستر- دانشگاه زرقان- واحد پژوهش دانش پژوهان همایش آفرین.
- شهرابی فراهانی، زهرا. (۱۳۹۵). بررسی رابطه فرزندپروری اسلامی بر مسیولیت پذیری، و سبک پردازش هویت کودکان ۹ تا ۱۲ سال، همایش بین المللی علوم انسانی اسلامی، رشت، دانشگاه پیام نور استان گیلان - سازمان بسیج کارمندان استان گیلان.
- جاودان، موسی. (۱۳۹۴) تعالی بخشی به جامعه ایرانی با تأکید بر ارزش های هویتی و شخصیت فکری کودکان، اولین کنفرانس بین المللی نقش مدیریت انقلاب اسلامی در هندسه قدرت نظام جهانی (مدیریت، سیاست، اقتصاد، فرهنگ، امنیت، حسابداری)، تهران، دبیرخانه دائمی کنفرانس بین المللی حماسه سیاسی و حماسه اقتصادی.
- معینی فر، محدثه. (۱۳۹۱). بررسی حق کودک بر هویت در اسلام و اسناد بین المللی. دوفصلنامه علمی ترویجی فقه و حقوق خانواده. دوره ۱۷، شماره ۵۶، صفحه ۱۱۷-۱۴۲
- گل محمدی، احمد. (۱۳۹۵). هویت سازی دولت پسنده هویت اسلامی در داستان های «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان». دوره ۲، شماره ۶، صفحه ۱-۳۸
- مهنّا، محمدتقی. خوشخویی، منصور و سعیدی پور، بهمن. (۱۳۹۵). بررسی راهکارهای تقویت هویت دینی در برنامه درسی دوره ابتدایی از دیدگاه آموزگاران و مدیران مدارس ابتدایی شهرستان لالچین. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور

Barsukova O.V., Balabanova E.M. (2013). Social identity of boys and girls of primary school age // Cognitive research at the present stage. CRPS 2013: Collection of articles of the Fourth International scientific and practical conference. Rostov o/D: MART, 2013. – 452 p. P. 183-186 [in Russian]

Barsukova O.V., Balabanova E.M.(2013). The hierarchy of social identity components in primary school age boys and girls // The innovative potential of subjects of the educational space in the conditions of modernization of education. Vol. 2: Materials of IV International scientific and practical conference– Rostov o/D: Publishing house NCSC HS SFU, 2013. – 336 p. P. 244-246[in Russian]

Mozgovaya N.N. (2011). Development of the personal space in ontogenesis //125 years of the Moscow Psychological Society: festschrift RPS: in 4 volumes. / Editors D.B. Bogoyavlenskaya, Y.P. Zinchenko. M.: MAKS Press, 2011. Vol. 2. [in Russian]

Cote, J, E. (2008). Levine, C, "identity formation", Agency and Culture, New jersey, Lawrence Erlbaum Associates, pp 17-43.

Stryker, S. Serpe, R. (1982). "Identity, Personality, Roles and Social behavior", New York, Springer, Verlag, PP199-218.

Hunsberger, Burce, Pratt, Michael and S. Mark Pance .(2008). Adolescent identity formation: Religious exploration and commitment. An international Journal of Theory and Research. 1(4), 385-397.

Sherman, R.M. (2007). Religious orientation and identity formation: A study of adolescent girl. Dissertation Abstracts International: Section

Archive of SID